IPA Civil Society Facility and MediaProgramme 2018-2019 2020/420-896

СТРАТЕГИЈА СОЗДАВАЊЕ ПОДОБРИ УСЛОВИ ЗА РАЗВОЈ НА ЖЕНСКОТО ПРЕТПРИЕМНИШТВО ВО ЈУГОИСТОЧЕН РЕГИОН НА Р.С.МАКЕДОНИЈА

National Platform for Women Entrepreneurship

Национална платформа за женско претприемништво

EuropeAid/167061/DD/ACT/MK

This project is implemented by:

Здружение на БИЗНИС ЖЕНИ

MIRO FOUNDATION

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of its authors and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Кратенки

ГЕМ	Global Entrepreneurship Monitor / Глобал монитор за претприемништво
ЕУ	Европска унија
МСП	Мали и средни претпријатија
ООН	Организација на Обединети нации
РСМ	Република Северна Македонија
Стратегиј а	Стратегија за развој на женското претприемништво на Скопски плански регион (2023-2028)
ЦОР 5	Цел за одржлив развој 5
GGG	Индекс на глобален родов јаз
GII	Индекс за родова нееднаквост
SIGI	Социјални институции и родов индекс

Содржина:

1. Вовед

2. Методологија

3. Анализа на потенцијалот на Југоисточен Плански регион
3.1 Карактеристики кои се однесуваат на развојот на регионот
3.2 Соработка со останатите региони во Р.С.Македонија
3.3 Анализа на фактори кои влијаат на развојот на регионот

4. Клучни засегнати страни
5. Визија и мисија
6. Цели
7. Можности за финансирање
8. Мониторинг и евалуација.
8.1 Мониторинг
8.2 Евалуација
9.Имплелемнтација на Адвокаци алатки за застапување и пшромовирање на национланата платформа за женско претриемништво
10. Акционен план и содржини
11. Препораки

1.ВОВЕД

Визија на стратегијата е: Зајакнато женско претприемништво и поттикнување на женското претримеништво во Југоисточен плански регион со имплементација на активности вкучувајќи повеќе засегнати страни како и стејкхолдери за градење на претриемачкиот екосистем за женско претримеништво

Цели на стратегијата:

- *Општа цел:* Целите на стратегијата се согласно целите содржани во Национланата стратегија за женско претприемништво креирана од Националната платформа за женско претприемништво односно поттикнување и јакнење на женското претприемништвов о Југоисточен Плански Регион преку создавање на поволи услови за бизнис и поддршка на претриемачкиот потенцијал на жените претриемачки кои значително ќе влијаат на развојот на бизнисите водени од жени и креирање на нови копмпании водени од жени претримачки а со тоа и креирање на нови работни места.
- *Долгорочна цел:* креирање на претриемачки екосистем за женско претприемништво со активно учесво на бизнис секторот водени од жени во Југоисточен Плански регион

- *Средорочни цели-* Подобрени услови за бизнис а с тоа креирање и на нови можности за развој на женско претриемништво, развој на бизниси, пристап до финансии и финансирање на жени претриемачки во кои цели ќе бидат вклучени повеќе чинители во импелемнтацијата на стратегијата за женско претриемништво. Потикнување и раст на бројот на жени претриемачки креирање на нови работни места а со тоа и зголемување на бројот на вработени во жени компаниите основани од жени претриемачки.

Приоритети и мерки на стратегијата за женско претриемништво за југоисточен плански регион	
Приоритет 1	Креирање на бизнис услови за развој на женско претриемништво
Приоритет 2	Поддршка за бизнис инкубатори за женско претприемништво. -обезбедување бизнис центри за жени, организирање информативни семинари и состаноци и/или обезбедување веб-информации за оние што сакаат да започнат и развијат бизнис.
Приоритет 3	Обезбедување на системска поддршка за развој на женско претприемништво
Приоритет 4	Промовирање на развојот на мрежи за жени претприемачки. Соработката и партнерствата помеѓу националните и меѓународните мрежи
Приоритет 5	зајакнување на статистичката основа за вршење родови споредбени анализи и студии за влијанието на важните случувања и политики.
Приоритет 6	Подобрување на образовни капацитети како и создавање на услови за креирање на нови образовни профили преку кои дополнително треба да се мотивираат жените (СТЕМ обуки) и проифли кои се бараат на пазарот на трудот
Приоритет 7	Стимулирање на иновации во женско претриемништво
приоритет 8	Пристап до фнансии и поголема информираност за финансиски инструменти

Главни учесници (stakeholders)

1. ***Јавен сектор (Локални самоуправи)*** вклучувајќи ги и градоначалниците. Локалната самоуправа игра интегрална улога во создавањето поволна средина со политики за распоредување средства, програми, образование и развој на вештини за поддршка на жените претприемачи. Лидерите на локалната самоуправа (градоначалници, совети) можат да го поттикнат економското зајакнување на жените преку промовирање на лидерството и капацитетот на жените како работодавачи. Локалните самоуправи и политичките лидери на сите нивоа се охрабруваат да се консултираат и да работат со жените претприемачи за да воспостават и

имплементираат политики за поддршка и регулаторни рамки. Започнуваме со иницијатива за формирање на Совети за ЖП во рамки на локалната власт.

2. ***Приватен сектор*** компании од сите големини како и организации како што се професионални и трговски здруженија. НПЖП со сите партнери и со локалните координатори иницира да се развијат Советите за ЖП во локалните самоуправи кои ќе го поддржат приватниот сектор во унапредувањето на родовата еднаквост во нивните организации, долж нивните синџири на снабдување и во локалните заедници. Како голем работодавач, приватниот сектор има важни лидерски и застапувачки улоги со големи ефекти на работното место, пазарот и заедницата. Некои компании можат да ја искористат својата техничка експертиза и лидерство за да понудат развој на вештини и менторство, додека други можат да ја искористат својата куповна моќ за да создадат нови економски можности за жените претприемачи. Обуката за развој на корпоративни добавувачи може да биде особено непроценлива за женитедобавувачи.

3. ***Граѓански организации (НВО)*** се состои од академски, непрофитни, невладини организации и поединци. Без разлика дали како организации за застапување или граѓани, тие играат клучна улога во поддршката на жените претприемачи, како и во комуникацијата со нивните уникатни потреби, мобилизирање на заедницата и воспоставување солидарност со колективен глас

2. МЕТОДОЛОГИЈА

Методологија која ќе с еприменува за иплелемнтација на регионаланта стратегија за женско претриемништво за Југоисптчен плански регион е следната:

1. Анализа на регионлание можности како и потенцијал на женското претриемништво во регионот

2. Креирање на менаџмент кој ќе овозможи вклучување на сите засегнати страни во стратегијата односно дефинирање на начини на управуање за имплемнтација на стратегијата.

3. Креирање на визија на стратегијата за развој на женското претриемништво во Југоисточен плански регион

4. Дефинирање на приоритети и стратешки цели

5. Креирањље на Акциски план за импементација на регионаланта стратегија за женско рпетриемништво вклучувајќи индикатори , политики како и јасно дефинирани чекори за развој

6. Креирање на механизми за мониторинг и евалуација на резултати

1. Анализа на регионлание можности како и потенцијал на женското претриемништво во регионот

Конкретно во оваа фаза ќе треба да с еиспитат конкретно можностите на регионот како и сите расположливи ресурси кои ги има регионот за развој на женското претриемништво, особено ќе с еобрне внимание и на технолошката инфраструктура за поддршка вклучувајќи ги и анализите за вкупниот број на компании нивниот тренд на раст како и анализа на економската кативност на компаниите водени од жени претриемачки. Оваа е битно за :

- се утврди потенцијалот за женско претриемништво на регионот се лоцираат компаниите управувани од жени
- да се дефинираат приоритетните индустрии како и бизнис модели
- да се добојат информации и да се дефинират кои се можностите за потенцијалот на компаниите водени опд жени претриемачки
- да се види можноста за развој на деловните инкубатори, акцелератори и хабови за жени рпетриемачки
- и да се дефинираат пристапните фондови и можнсотите за финансирање вклучувајќи го и дефинирањето ан финансиските инструменти за поддршка на жените претриемачки

2. Креирање на менаџмент кој ќе овозможи вклучување на сите засегнати страни во стратегијата односно дефинирање на начини на управуање за имплլеемнтација на стратегијата.

Оваа е многу битно со цел да се формира Работна група или менаџмент кој ќе ја имплелемнтира стратегијата, да пстои хиреархија во донесување на одлуки како и креирање на политики, да им се овомзможи и на другите засегнати страни да имаат пристап во креирањето на политики како и креирање на менаџмент кој ќе овозможи имплементација на Акциониот план кој ќе биде резултат на националанта стратегија.

3. Креирање на визија на стратегијата за развој на женското претриемништво во Југоисточен плански регион

Креирањето на зедничка визија на стратегијата е особено значајна за вклучување на повеќе засегнати страни во самиот процес на импллементација. Дефинирањето на Визија ќе овозможи да се потенцира онаа што сака да се постигне со стратегијата, јасно да се дефинираат целите и да се дефинира начинот на имплелемнтација на стратегијата со фокус на иднината.

Додека пак Мисијата на стратегијата треба да ја вклучува основната цел на креираната стратегија да ја опише причината закреирање на истата како и активностите кои ќе произлезат од нејзината имплемнетација

4. Дефинирање на приоритети и стратешки цели

Приоритетите на стратегијата се дефинирани согласно реализираните активности на терен соработката со општината организирањето на форумите како и креирањето на Локалните совети за женско рпетриемништво. Преку најразлични активности на работилници, иницијативи како и деск истражување беа собрани повеќе податоци анализирани и согласно истите дефинирани главните приоритети.

направена е swot анализа на регионот со која се дефинирани и слабите и јаките страни на регионот во насока на развој на женското претриемништво

како и Pastel анализа преку која се анализирани надворешниоте фактори (политичко економската ситуација, степенот на социјлаен развој, технолошкиот развој, анализа на законската регулатива и слично)

5. Креирање на Акциски план за импементација на регионаланта стратегија за женско претприемништво вклучувајќи индикатори , политики како и јасно дефинирани чекори за развој

Регионланата стратегија за развој на женско рпетриемништво ќе произведе Акционен план кој ќе содржи дефинирани активности како и алатки кои ќе се користат за остварување на целите од стратегијата. Истиот ќе опфати целосна информација за стратешките цели , врремена рамка , пота извори на финансирањее како и проценка за буџетирање.

6. Креирање на механизми за мониторинг и евалуација нарезултати

Самиот мониторинг ќе се спшроведе со цел да се следи имплеллемнтацијата на стратегијата вклучувајќи ги и активностите кои ќе произлезат од неа.Покрај тоа ќе се следи и напредокот на активностите .Додека пак евалуацијата ќе биде во насока на исполнување на стратешките цели. од таа причина потребно е јасно дефинирани цели , исто така да бидат мерливи и да има точно дефинирани специфични цели за активностите што ќе се имплелемнтираат.

ПОВРЗАНОСТ НА РЕГИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА ЖЕНСКО ПРЕТРИЕМНИШТВО СО ДРУГИТЕ СТРАТЕГИИ ВО Р.С.МАКЕДОНИЈА

- ✓ Националната стратегија заженско претриемништво е основа за креирањето на оваа стратегија во Југоисточен Плански регион
- ✓ Национлана стратегија за намалување на сиромаштијата и социјална вклученост 2016-2020
- ✓ Стартегија за иновации на Р.македонија 2012-2020
- ✓ Стратегија з аакциски план за стручно образование и обука во РМ 2013-2020
- ✓ Индустриска политика на РМ 2009-2020

КОРЕЛАЦИЈА СО ЕУ ДОКУМЕНТИ

- ✓ A Guide to Fostering Women’s Entrepreneurship , Five key actions towards a digital, green and resilient Europe https://eismea.ec.europa.eu/system/files/2022-01/a%20guide%20for%20fostering%20women%27s%20entrepreneurship.pdf

EU support for women entaprenuership https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/supporting-entrepreneurship/women-entrepreneurs_en

3. АНАЛИЗА НА РЕГИОНАЛНИОТ КОНТЕКСТ И ПОТЕНЦИЈАЛ

ЈУГОИСТОЧЕН ПЛАНСКИ РЕГИОН НА Р.С.МАКЕДОНИЈА инфо

Југоисточниот регион е еден од осумте статистички региони на Северна Македонија. Југоисточниот регион, се наоѓа во југоисточниот дел на земјата, се граничи со Грција и Бугарија. Внатрешно се граничи со Вардарскиот и Источниот статистички регион.

Југоисточниот регион е поделен на 10 општини: Струмица, Босилово, Василево, Ново Село, Владово, Радовиш, Гевгелија, Конче, Богданци и Дојран.

Целиот Југоисточен регион го опфаќа сливот на Струмичко-Радовишко и Гевгелиско-Валандовската Котлина. Поточно устието на реката Струмица и регионот на долниот тек на реката Вардар. Овој југоисточен регион на Македонија има познати археолошки локалитети во околината на Валандово, Богданци и Гевгелија. Богат е со природни убавини привлечни за домашни и странски туристи. Тоа се Дојранското Езеро, Смоларскиот и Колешинскиот водопад, Моноспитов Блато и многубројните природни резервати и спелеолошки атракции.

Популација

согласно податоците објавени од статистика во 2020 г во Југоисточен Плански регион живее 8.32% од вкупното население во Р.С.Македонија.. Густината на населението е 62.46 жители на км2 така што Југоисточниот Плански регион велгува во густо наслени региони.

Сегашното население на Југоисточниот статистички регион е 171.416 граѓани, според последниот попис на населението во 2002 година.

Census Year	Population	Change
1994	167,941	N/A
2002	171,416	+3.13%
2021	148,387	-13.4%

Општина	Население (Попис 2002)	Население (2019)[4]	Површина[5] (км²)	Густина (жит/км²)	Населени места[6]
Богданци	8.707	8.032	114,56	70,11	4
Босилово	14.260	13.885	161,98	85,72	16
Валандово	11.890	11.621	331,06	35,10	31
Василево	12.122	12.982	230,6	56,30	18
Гевгелија	22.988	22.556	483,54	46,65	17
Дојран	3.426	3.272	155,72	21,01	13
Конче	3.536	3.548	233,07	15,22	14
Ново Село	11.567	10.486	237,8	44,10	16
Радовиш	28.244	29.061	497,14	58,46	36
Струмица	54.676	57.381	321,53	178,46	25
ВКУПНО	**171.416**	**172.824**	**2767,00**	**62,46**	**190**

Извор: Државен завод за статистика, макстат датабаза, Агенција за катастар на недвижности – АКН ГИС

Табела : *Демографски податоци 2010-2014 година*[7]

Година	2010	2011	2012	2013	2014
Мажи	117.250	116.979	116.656	116.289	87768
Жени	116.887	116.649	116.303	115.824	85804
Вкупно	234.137	233.628	232.959	232.113	173572

Classification of planning regions according to the degree of development for the period from 2018 to 2023 (Index of MK = 100)

Плански регион	Според развојниот индекс	Според економско-социјалниот индекс	Според демографскиот индекс
Скопски	151,0	147,7	153,5
Југоисточен	97,1	129,5	72,4
Пелагониски	91,2	109,1	79,6
Југозападен	81,4	97,7	69,0
Полошки	82,4	50,0	106,9
Вардарски	73,5	70,5	75,9
Источен	96,1	136,4	65,5
Североисточен	62,7	27,3	89,7

Извор: Одлука за класификација на планските региони според степенот на развиеноста за периодот од 2018 до 2023 година, Службен весник на РМ, бр.234 од 20.12.2018 година

ЕКОНОМСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ ЗА РЕГИОНОТ

Југоисточен плански регион учествува со поголем процент во целокупната економија на Р.С.македонија .застапен е со повеќе стопнаски сектори и се смета за еден од поголемите плански региони со учество на повеќе инсустрии во економијата акако то се земјоделието, трговијата, преработувачката индустрија (зеленчук и овошје) градежната индустрија, текстилната индустрја, угостителството,производство на мебел и други.

Макроекономски индикатори

Во табелата подолу е прикажан вкупниот БДП во споредба со БДПто во Југоисточниот Плански регион изразен во проценти и денари.

Година	БДП на МК (во милиони денари)	БДП на Југоисточниот регион (во милиони денари)	Процент (%) на учество во вкупниот БДП
2015	558.954	54.796	9,80
2016	594.795	59.332	9,98
2017	618.106	60.700	9,82
2018	660.878	61.904	9,37
2019	689.425	61.747	8,96

извор: Државен завод за статистика [*https://www.stat.gov.mk/eStat.aspx*](https://www.stat.gov.mk/eStat.aspx)

Графикон 1. Износ на БДП по жител во Југоисточниот плански регион, 2015 - 2019

Додадена вредност прикажана по сетор и дејност

најзначајно место има земјоделскиот сектор. Овој податок го потврдуваат и податоците прикажани во табелата подолу, каде најголем процент има земјоделието со 26.9%, потоа сектор трговија со 22,4% , индустрија 16,8% и недвижности (10,7%).

	2015		2016		2017		2018		2019	
ВКУПНО	**47.880**	**100%**	**51.432**	**100%**	**52.610**	**100%**	**53.759**	**100%**	**53.577**	**100%**
А[18]	16.463	34,4%	15.310	29,8%	14.306	27,2%	14.665	27,3%	14.404	26,9%
Б, В, Г, Д [19]	8.276	17,3%	9.220	17,9%	10.688	20,3%	10.645	19,8%	8.981	16,8%
Ѓ[20]	3.248	6,8%	3.755	7,3%	2.845	5,4%	2.756	5,1%	3.858	7,2%
Е, Ж, З[21]	8.549	17,9%	9.601	18,7%	11.590	22,0%	11.092	20,6%	11.994	22,4%
Ѕ[22]	299	0,6%	242	0,5%	307	0,6%	604	1,1%	680	1,3%
И[23]	254	0,5%	259	0,5%	293	0,6%	564	1,0%	316	0,6%
Ј[24]	4.084	8,5%	4.516	8,8%	4.552	8,7%	5.049	9,4%	5.726	10,7%
К, Л[25]	750	1,6%	614	1,2%	764	1,5%	747	1,4%	812	1,5%
Љ, М, Н[26]	3.539	7,4%	4.463	8,7%	4.402	8,4%	4.383	8,2%	4.258	7,9%
Њ, О[27]	2.429	5,1%	3.452	6,7%	2.862	5,4%	3.255	6,1%	2.549	4,8%

Извор: Државен завод за статистика, макстат датабаза

Структура на претријатијата

при оваа кативност се користени и анализирани повеќе индикатори тргнувајќи од демографските податоци и бројот на жители, потоа активните деловни субјекти, исто така е земен како индикатор и вкупниот број на вработени кои се разграничени по дејности-сектори и активно работоспособно население

Според последните податоци кои ги добивме од базата на ЦР на Р.С.М во 2020 е зголемен бројот на правни лица за 13 %, но во 2021 како и 2022 заради економската криза и состојбата со Корона вирусот бројот на активни правни лица како и новоосновани правни лица се намалува.

Индикатори	Југоисточен Регион	Скопски регион	Источен Регион	Пелагониски регион	Вардарски Регион	Југозападен регион	Полошки Регион	Североисточе н Регион
Вкупно население, Попис 2002	171.416	578.144	181.858	238.136	154.535	221.546	304.125	172.787
Процена на населението, 2019	172.824	633.273	173.804	226.837	151.492	219.180	322.872	175.973
Број на активни деловни субјекти, 2019	6.233	29.652	5.799	8.327	5.595	7.520	8.614	4.174
Број на активни деловни субјекти на 1000 жители, 2019	36,06	46,80	33,36	36,71	36,93	34,31	26,68	23,72

Извор : https://www.stat.gov.mk/eStat.aspx

Податоците кои се разработени во табелата подолу се согласно бројот на активни претријатија

Број на вработе ни	МК	Југоисточен Регион	МК	Југоисточен Регион	МК	Југоисточен Регион	МК	Југоисточен Регион	МК	Југоисточен Регион
	2015		2016		2017		2018		2019	
Вкупно	**70.139**	**5.889**	**71.519**	**5.972**	**71.419**	**5.970**	**72.315**	**5.985**	**75.194**	**6.233**
0[61]	7.329	571	8.057	631	7.888	645	8.221	677	7.565	552
1-9	56.261	4.735	56.725	4.741	56.658	4.720	57.184	4.694	61.265	5.042
10-49	4.979	467	5.141	480	5.255	483	5.271	491	5.448	511
50-249	1.339	103	1.363	109	1.382	110	1.399	111	1.404	115
250+	231	13	233	11	236	12	240	12	232	13

Извор: Државен завод за статистика, Регионите во Република Северна Македонија, 2019

https://www.stat.gov.mk/eStat.aspx

Од табелата може да се заклучи дека бројот на претпријатија на државно ниво е зголемен за 7,2%, додека бројот на претпријатија во Југоисточниот регион е зголемен за 5,8%.

Table> Индикатори за следење на реализацијата на развојот

Р.бр.	Индикатори	Индикатор Базна година	Индикатор 2026
1	Структура на бруто домашен производ по глава жител (%)	15,8% (2017)	15,9%
2.	Структура на бруто додадена вредност (%)	9,8% (2017)	10.2%
3.	Структура на инвестиции во основни средства (%)	4,8% (2017)	5,2%
4.	Број на активни деловни субјекти по региони	6.233 (2019)	6.300
5.	Процент од вкупно одобрените проекти на ФИТР по плански региони (5)	5,9% (2019)	7%
6.	Стапка на слободни работни места (%)	1,61% (2019)	1,65

извор : развојна стратегија за иновации работена за Југоисточен плански регион, ЈПР

Активни претпријатија по пол на сопственик/управител 2022 година

Во графикот подолу е претставен растечки тренд на активни претпријатија за периодот 2019-2022 година. Сепак, мажите значително ги надминуваат жените кога станува збор за сопственоста на бизнисот бидејќи соодносот е 71% до 29% на жени сопственици на компании.Мажите значително ги надминуваат жените на ниво на менаџери каде што соодносот помеѓу жените и мажите е помал отколку во сопственоста со 68% до 32% од жените како менаџери на компании.

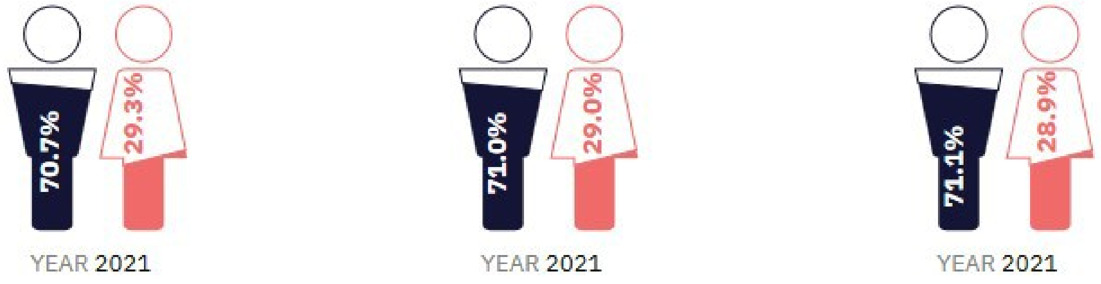

Активни претпријатија со жени сопственици/управителки според големината на фирмата

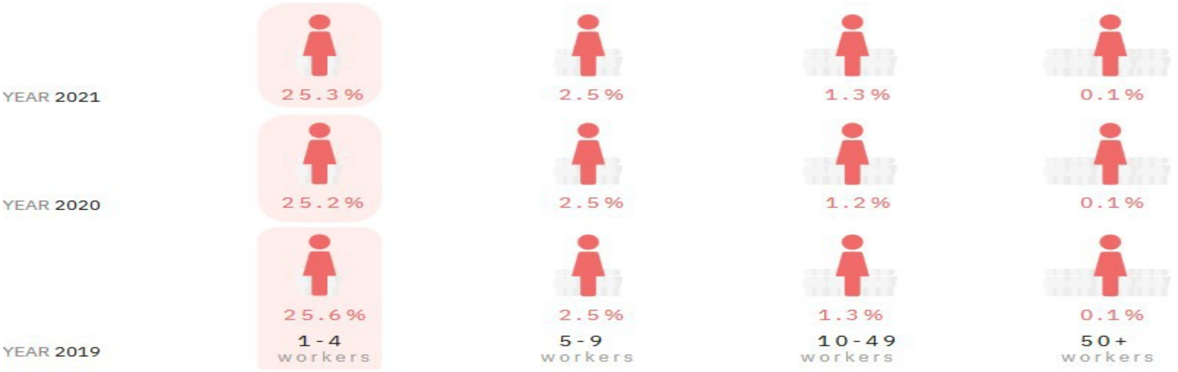

Извор : Агенција за Вработување на РСМ www.av.gov.mk

Активни субјекти по пол на сопственик/управител и стопанска дејност (%) 2022

Најголем број на вработени во активниот деловен сектор се мажи и се двојно поактивни во градежништвото, транспортот и сектори за складирање споредено со жените во истите сектори, а потоа следуваат земјоделството, шумарството и рибарство (25,8%); производство (24%); услуги- хотелиерство и храна (24,3%); и ИКТ сектор (18,4%). Бизнисите во сопственост на жени се повеќе концентрирани во сектор трговија и други услуги (52%)

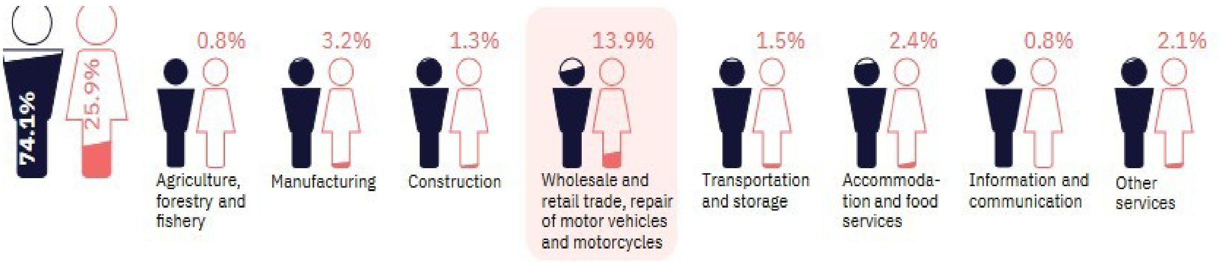

Извор : Агенција з авработување на РСМ www.av.gv.mk

Active by region (NUTS3**) and women owners/administrators 2021

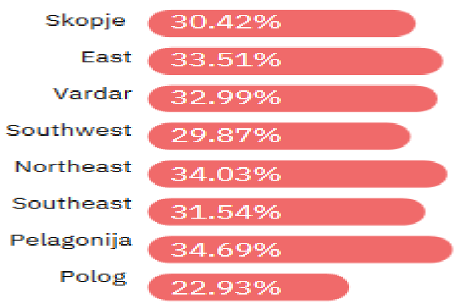

3.2 Соработка со останатите региони воР.С.Македонија

Оваа е особено значајно заради зголемување на расположливите рсурси како и креирање на дополнителни можности за поттикнување на женското преттриемништво , претприемачките иницијативи кај жените како и отварање на пазарите и градење на претприемаќкие косистем за женсо претриемништво. ОИсобено е битно да се создадат и услови за градење на заеднички стратегии кои би ја подобриле бизнис климата за жените претриемачи како и развој на нивните бизниси.

Тоа би значело :

- ✓ запознавање со разположлвите фондови нафинансирање
- ✓ пристап до фондовите и користење нафондовите
- ✓ можности за креирање на зеднички фондови за поддршка на стартапи основани од жени претриемачки
- ✓ развој на активности за истражување иразвој
- ✓ развој на активности за поврзување на бизнис сектороот со академскиотсектор
- ✓ отварање на можности за нови пазари преку зздружување за настап на нови пазари

3.3 Анализа на фактори кои влијаат на развојот нарегионот

За потребите на изработка на оваа стратегија се користени податоци од Централен регистер на РСМ како и податоци од државниот завод за статистика на РСМ. од податоците може да се види дека постои тренд на раст кај одредени индустрии и одредени стпански субекти и направена е аналаиза на вкупно 179 компании. Во табелата се распоредени податоци согласно дејноста како и трендот нараст.

Главни дејности на најуспешните претпријатија	
Трговија на големо и трговија на мало; Поправка на моторни возила	**748**
Преработувачка индустрија	**224**
Транспорт и складирање	**208**
Дејности на здравствена и социјална заштита	**116**

Стручни, научни и технички дејности **92**	

Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	**85**
Градежништво	**83**
Земјоделство, шумарство и рибарство	**64**
Други услужни дејности	**35**
Информации и комуникации	**2**
Административни и помошни услужни дејности	**19**
Образование	**11**
Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад	**6**
Дејности во врска со недвижен имот	**6**
Финансиски дејности и дејности на осигурување	**4**
Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	**3**
Рударство и вадење на камен	**1**
Уметност,забава и рекреација	**1**

Извор : *https://www.stat.gov.mk/eStat.aspx* *https://www.crm.com.mk/*

SWOT анализа

Силни страни	**Слаби страни**
1.Геостратешка положба-пограничен регион (во близина на две земји членки на ЕУ) *2.Постоење на природни богатства, геотермални извори и заштитени подрачја* *3.Високо образуван стручен кадар* *4.Постоење на носечки индустрии во регионот* *5.Поволен тренд на пораст на БДП* *6.Најголем и најпознат регион за производство на земјоделски производи* *7.Голем број на активни деловни субјекти и НВО*	*1.Недостаток на развиена иновациска/ претприемачка инфраструктура* *2.Слаба конкурентност на постоечките претпријатија* *3.Мал број на производи со висока додадена вредност* *4.Неусогласеност на работната сила со потребите на пазарот* *5. Недоволен капацитет за спроведување на проекти финансирани од ЕУ* *6.Недоволна информираност на компаниите за постоење и искористување на програми за зголемување на иновативноста како и поддршка на иновативни проекти.*

	7.Непостоење на соодветни мерки за субвенционирање на компаниите за користење на надворешни компетенции и ресурси. ***8.Воопшто неразвиен приватен капитал кој би бил достапен за финансирање на иновативни проекти и брзо растечки МСП како и претпријатија со висок потенцијал за раст***
Можности	***Закани***
1.Промоција и привлекување на инвестиции во индустриски зони ***2.Формирање на технолошки парк и бизнис инкубатор во регионот*** ***Зајакнување на човечки капитал во регионот*** ***3. Зголемена побарувачка на храна во глобални рамки*** ***4. Достапност и можност за користење на фондови***	***1.Мали износи на финансиски средства алоцирани од национално ниво за подобрување на инфраструктурата во регионот*** ***2. Намалување на куповната моќ на луѓето*** ***Влијание на климатски промени на земјоделитео*** ***3.Миграција на стручен кадар***

Извор : развојна стратегија за иновации на југоистолен плански регион ЈИПР

4. КЛУЧНИ ЗАСЕГНАТИ СТРАНИ

1. ***Јавен сектор (Локални самоуправи)*** вклучувајќи ги и градоначалниците. Локалната самоуправа игра интегрална улога во создавањето поволна средина со политики за распоредување средства, програми, образование и развој на вештини кај жените претприемачи. Лидерите на локалната самоуправа (градоначалници, совети) можат да го поттикнат економското зајакнување на жените преку промовирање на лидерството и капацитетот на жените како работодавачи. Локалните самоуправи и политичките лидери на сите нивоа се охрабруваат да се консултираат и да работат со жените претприемачи за да воспостават и имплементираат политики како и регулатива. Започнуваме со иницијатива за формирање на Совети за ЖП во рамки на локалната власт.

2. ***Приватен сектор*** компании од сите големини како и организации и трговски здруженија. НПЖП со сите партнери и со локалните координатори иницира да се развијат Советите за ЖП во локалните самоуправи кои ќе го поддржат приватниот сектор во унапредувањето на родовата еднаквост во нивните организации, долж нивните синџири на снабдување и во локалните заедници. Како голем работодавач, приватниот сектор има важни лидерски и застапувачки улоги со големи ефекти на

работното место, пазарот и заедницата. Некои компании имаат офлични можности да ја искористат својата техничка експертиза и лидерство за да понудат развој на вештини и менторство, додека други имаат можност да ја искористат својата куповна моќ за да создадат нови економски можности за жените претприемачи. Обука во делот на корпоративно претиемништво е одлична можност за јакнење на капацитетите кај жените добавувачи. Овде особено би го потенцирале градењето ан синџирот на вредности(supply chain).

3. ***Граѓански организации (НВО)*** се состои од академски, непрофитни, невладини организации и поединци. Без разлика дали како организации за застапување или граѓани, тие играат клучна улога во поддршката на жените претприемачи, како и во комуникацијата со нивните уникатни потреби, мобилизирање на заедницата и воспоставување солидарност со колективен глас

5. ВИЗИЈА И МИСИЈА НА СТАРТЕГИЈАТА ЗА Женско претриемништво во југоисточен плански регион

Визија на стратегијата е: Изграден претриемачки екосистем преку координирани активности со вклучување на повеќе ученци во екосистемот, каде женското претиремништво би имало значаен учинок во развојот на претриемништвото и условите за претриемништво како и значаен учинок во национланата економија.

Мисија на стратегијата: Развој на ПРЕТРИЕМАЧКИ потенцијал и создавање на услови и соодветна инфраструктура женското претриемништво која ќе се фокусира на развој на нови бизниси од жени петриемачи

6, ЦЕЛИ НА СТРАТЕИЈАТА

Цели на стратегијата

Општа цел: Целите на стратегијата се согласно целите содржани во Национланата стратегија за женско претриемништво креирана од Националната платформа за женско претриемништво односно поттикнување и јакнење на женското претриемништвов о Југоисточен Плански Регион преку создавање на поволи услови за бизнис и поддршка на претриемачкиот потенцијал на жените претриемачки кои значително ќе влијаат на развојот на бизнисите водени од жени и креирање на нови копмпании водени од жени претримачки а со тоа и креирање на нови работни места.

Долгорочна цел: креирање на претриемачки екосистем за женско претриемништво со активно учесво на бизнис секторот водени од жени во Југоисточен Плански регион

Средорочни цели:
Подобрени услови за бизнис а с тоа креирање и на нови можности за развој на женско претриемништво, развој на бизниси, пристап до финансии и финансирање на жени претриемачки во кои цели ќе бидат вклучени повеќе чинители во имплелемнтацијата на стратегијата за женско претриемништво.
Потикнување и раст на бројот на жени претриемачки
креирање на нови работни места а со тоа и зголемување на бројот на вработени во жени компаниите основани од жени претриемачки

Приоритети и мерки на стратегијата за женско претриемништво за југоисточен плански регион	
Приоритет 1	Креирање на бизнис улови за развој на женско претриемништво
Приоритет 2	Поддршка за бизнис инкубатори за женско претприемништво. -обезбедување бизнис центри за жени, организирање информативни семинари и состаноци и/или обезбедување веб-информации за оние што сакаат да започнат и развијат бизнис.
Приоритет 3	Обезбедување на системска поддршка за развој на женско претприемништво
Приоритет 4	Промовирање на развојот на мрежи за жени претприемачки. Соработката и партнерствата помеѓу националните и меѓународните мрежи
Приоритет 5	зајакнување на статистичката основа за вршење родови споредбени анализи и студии за влијанието на важните случувања и политики.
Приоритет 6	Подобрување на образовни капацитети како и создавање на услови за креирање на нови образовни профили преку кои дополнително треба да се мотивираат жените (СТЕМ обуки) и проифли кои се бараат на пазарот на трудот
Приоритет 7	Стимулирање на иновации во женско претриемништво
приоритет 8	Пристап до фнансии и поголема информираност за финансиски инструменти

Креирање на бизнис улови за развој на женско претриемништво подразбира создавање на деловно опкружување кое активно ќе работи на развојот на капацитетите и можностите за развој наженското претприемништво. Со воспоставување на работна група од институции, зајакната со претставници на граѓанскиот сектор и поставување на одговорно лице кое ќе раководи со процесот, ќе се обезбеди усогласен пристап кон развојот на женското претприемништво. Преку анализа на регулативата ќе се постигне целосен увид на состојбите во регулативата и можностите за понатамошен развој на истите.

Резултати не би можело да се постигнат доколку немаме политика на следење на статистики и креирање на политики преку евидентирани бази на информации. Токму “evidence based policy” е начинот на креирање и водење на идните политики за развој на (investinseregion.mk) ЖП.

Со ваква развиена организациска поставеност ќе може целосно да се обезбедат сите неопходни форми на поддршка на ЖП, како што се поддршка, финансиска поддршка, советодавни услуги и менторство, достапност на деловни информации на жените претприемачи, од почеток до растечки фази на нивните претприемачки потфати.

Со регулирани и канализирани активности и програми за поддршка кои ги спроведуваат владините или донаторските проекти или проекти во рамките на ЕУ секторот за поддршка на ЖП, ќе бидат канализирани потребите за развој на (investinseregion.mk) ЖП (www.economy.gov.mk) и ќе се постигне целосен ефект и планирани резултати, од подготовка до реализација и евалуација на реализираните активности

ЕУ поддршка на жените претриемачки и нивно вмрежување

Европската онлајн платформа за жени претприемачи WEgate

Платформата WEgate е едношалтерски систем за жени од сите возрасти кои сакаат да започнат, водат и растат бизнис. Лансиран во септември 2016 година, тој обезбедува информации и врски за пристап до обука, менторство, совети и можности за деловно вмрежување.

Европската заедница на жени бизнис ангели и жени претприемачи

Целта на оваа иницијатива – финансирана од Европскиот парламент – е да ги поддржи жените претприемачи во пристапот до алтернативни извори на финансирање. Тоа ќе го направи преку подигање на свеста на бизнис ангелите, обука на жени кои би сакале да станат бизнис ангели и помагање на жените претприемачи да ги претстават своите бизнис идеи пред потенцијалните инвеститори. Мрежата е создадена во 2017 година, преку 4 проекти кои опфаќаат 14 земји од ЕУ.

Европската мрежа за промовирање на женското претприемништво (WES)

WES е мрежа на политики со членови од 31 европска земја (земјите на ЕУ, Исланд, Норвешка и Турција). Делегатите ги претставуваат националните влади и институции. Тие се одговорни за промовирање и поддршка на женското претприемништво на национално ниво. Членовите на WES обезбедуваат совети, поддршка, информации и контакти во врска со постоечките мерки за поддршка на жените претприемачи. Тие исто така помагаат да се идентификуваат добрите практики

Европската мрежа на ментори за жени претприемачи

Европската мрежа на ментори за жени претприемачи беше отворена во 2011 година. Седумнаесет европски земји припаѓаат на мрежата на ментори: Албанија, Белгија, Кипар, Поранешна Југословенска Република Македонија, Грција, Унгарија, Ирска, Италија, Црна Гора, Холандија, Романија, Србија, Словачка, Словенија, Шпанија, Турција и Обединетото Кралство. Мрежата на ментори обезбедува совети и поддршка на жените претприемачи за започнување, управување и раст на нивните бизниси во раните фази (од втората до четвртата година од постоењето на ново претпријатие во кое раководи жена и е во сопственост).

7. **МОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ на жени претриемачки на национално ниво преку банки и други институции преку национлани фондови и програми**

(користени се податоци од www.economy.gov.mk) како и од постоечките страници на сите наведени агенции, институции и банки подоле (не знам зошто ги чита кога се пишани сите нивни офицјлани веб страници) не ми е логично за фусноти кога има веб страници

Листа на потенцијални извори на финансирање на основање и/или започнување со работа на претприемачки бизниси од областа на женското претприемништво

1.	**Македонска банка за поддршка на развојо** www.economy.gov.mk) **(МБПР)**	**ул. Димитрие Чуповски бр. 26, 1000 Скопје** **Тел / Факс:02 3115 844 / 02 3239 688** **info@mbdp.com.mk** **www.mbdp.com.mk**
2.	**Европска банка за обнова и развој (ЕБОР)**	**ул. Филип Втори Македонски бр. 3, 1000 Скопје** **Тел / Факс:02 3297 800 / 02 3231 238** www.ebrd.com
3.		**Меѓународни донаторски организации:**

USAID Македонија	**ул. Самоилова бр. 21, (vardarregion.gov.mk) 1000 Скопје** **Тел / Факс: 02 3102 000 / 02 3102 499** **jrobinson@usaid.gov** www.usaid.gov
Швајцарска агенција за равој (strumica.gov.mk) и соработка (SDC) и Државен секретаријат за економски работи (SECO)	**ул. Максим Горки бр. 19, (vardarregion.gov.mk) 1000 Скопје** **Тел / Факс:02 3103 340 / 02 3103 341** **skopje@sdc.net** www.eda.admin.ch/macedonia
Програмата за развој на (www.economy.gov.mk) Обединети	**ул. Јордан Х.К. Џинот бр. 23, 1000 Скопје** **Тел / Факс:02 3249 500 / 02 3249 505**

нации во Република Северна (strumica.gov.mk) Македонија (UNDP)	**registry.mk@undp.org** www.mk.undp.org
Програма за регионален економски развој во (www.economy.gov.mk) Република Северна Македонија (GIZ RED) (vardarregion.gov.mk)	**ул. Антоние Грубииќ бр. 5, 1000 Скопје** **Тел / Факс:02 3103 560/ 02 3103 587** **giz-mazedonien@giz.de** www.giz.de/en
4.	**ЕУ Фондови**
5.	**Национални програми за поддрша на МСП**
6.	**Комерцијалните банки**
НЛБ банка	**ул. Мајка Тереза бр. 1, 1000 Скопје** **Тел / Факс: 02 15 600 / 02 3105 681** **info@nlbtb.mk** **www.nlbtb.com.mk**
Охридска банка А.Д. Скопје	**ул. Орце Николов бр. 54, 1000 Скопје** **Тел / Факс: 2 3167 600 / 02 3117 164** **obinfo@ob.com.mk** **www.ohridskabanka.mk**
Комерцијална банка А.Д. Скопје	**ул. Орце Николов бр. 3, П. Фах 563, 1000 Скопје** **Тел / Факс: 02 3168 (strumica.gov.mk) 168** **contact@kb.com.mk** **www.kb.com.mk**
Стопанска банка А.Д. Скопје	**ул. 11 Октомври, 1000 Скопје** **Тел (strumica.gov.mk) / Факс: 02 3295 295 / 02 3114 503**

		sbank@stb.com.mk **www.stb.com.mk**
7.	**Агенција за вработување на Република Северна Македонија(АВРСМ)** **Центар за вработување Струмица**	**ул. 1-ви Мај 36, Струмица** **Тел / Факс:034 322783** **www.av.gov.mk**
8.	**Министерство за финансии** **Сектор за централно финансирање и склучување на договори (ЦФЦД) (strumica.gov.mk)**	**ул. Даме Груев бр. 12, 1000 Скопје** **Тел / Факс:02 3255 723** **cfcd@finance.gov.mk** **www.cfcd.finance.gov.mk**
9.	**Фонд за иновации и технолошки развој(ФИТР) (strumica.gov.mk)**	**ул. ГТЦ, локал 6, Д.Е. 220, 1000 Скопје** **Тел / Факс:02 314 5258** **info@fitr.mk** **www.fitr.mk**
10.	**Агенцијата за поттикнување на развојот на (www.economy.gov.mk) земјоделството (АПРЗ)**	**ул. Кл. Охридски бб, Пелагонка II-5/3 7000 Битола** **Тел: (vardarregion.gov.mk) 072 244 484** **aprzrcbitola@agencija.gov.mk** **www.agencija.gov.mk (strumica.gov.mk)**
11.	**Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој (АФПЗРР) (finance.gov.mk)**	**ул. 3-та Македонска бригада бр.20, 1000 Скопје** **(зграда на Македонија Табак блок Ц)** **Тел / Факс:02 3097 450 / 02 3097 454** **ipardpa.info@ipardpa.gov.mk**

www.ipardpa.gov.mk

1. Македонска банка за поддршка на развојот (МБПР) www.mbdp.com.mk:

Македонска банка за поддршка на развојот е развојна и извозна банка чија стратешка цел е да го поддржува и поттикнува развојот на македонското стопанство преку кредитирање на претприемачки мали и средни претпријатија и извозни компании. Македонска банка за поддршка на развојот ги нуди следните финансиски производи за жените претприемачи од Општина Струмица:

2. Европската банка за обнова и развој (ЕБОР) http://www.ebrd.com/fyr-macedonia.html

Пристапот на ЕБОР во решавање на сложените транзициски предизвици се заснова на стратегии, политики и процедури. Разликата помеѓу земјите од регионот во кои работи банката е голема, па таа ги приспособува своите производи и се насочува секторски за да ги задоволи конкретните пазарни потреби на секоја земја. Се развиваат и следат стратегии за земјите, поединечно за сите 27 земји во коишто работи. Исто така, Банката има и секторски политики, во кои формално се утврдува стратегијата за следниве сектори: земјоделство; енергетика; општинска инфраструктура и животна средина; природни ресурси; сопственост; шпедиција; транспорт; телекомуникации, информатика и јавни гласила.

Финансирањето проекти е основната дејност на ЕБОР. Банката обезбедува финансирање со заеми и акционерски капитал, гаранции, лизинг, поддршка на трговија и го финансира професионалниот развој преку програми за поддршка. Конкретните решенијата се креираат според потребите на клиентот и на проектот, како и според специфичната состојба во земјата, регионот и секторот. Досега, ЕБОР има доделено повеќе од 22,7 милијарди евра за проекти во приватниот и во државниот сектор.

Големите проекти на Банката се движат од 5 милиони евра до 250 милиони евра (повеќе од 20 милијарди евра се обезбедени за над 800 големи проекти). Овие проекти треба да ги исполнуваат основните услови: да бидат профитабилни и да се (www.economy.gov.mk) од значење за локалната економија, да ги задоволуваат стандардите за заштита на животната средина, да бидат дополнително финансирани од спонзори и од други ко- финансиери.

Малите проекти речиси секогаш се финансирани преку финансиски посредници, како што се комерцијалните банки, банките за микробизниси, капиталните фондови и институциите што работат со лизинг, на тој начин (www.economy.gov.mk) обезбедувајќи им на претприемачите и на малите фирми поголем пристап до финансиски средства.

Програмата за олеснување на трговијата обезбедува кредитни олеснувања во форма на гаранции од ЕБОР, издадени во корист на меѓународни комерцијални банки. Банката, исто така, обезбедува директно финансирање на банките во регионот со цел понатамошно позајмување на локалните компании за трговски активности. ЕБОР е активна со следните програми за поддршка на раз

(www.economy.gov.mk)војот (www.economy.gov.mk) на деловните активности на МСП:

- Програма за управување со организациски промени – ТАМ (се разменува менаџерски „know-how“ и се развиваат деловни способности);

- Програма за деловни советодавни услуги - БАС (се развива професионалниот капацитет на локалните консултанти кои ќе им обезбедуваат на МСП стручни совети за деловното извршување);

- Заеднички виенски институт (спроведува семинари за менаџери во претпријатија, претприемачи и владини службеници).

3. Меѓународни донаторски организации како:

а) УСАИД - Агенција за меѓународен развој на САД во Република Северна Македонија www.usaid.gov **со големиот број програми и мерки, од кои најголемо значење за претприемачките компании од Општина Струмица имаат:**

б) Швајцарска агенција за равојн и соработка (SDC) и Државен секретаријат за економски работи (SECO) www.eda.admin.ch **програмите:**

- **Добро владеење, полови и трансферзални теми**
- **Регионалната соработка.**

в) Програмата за развој на Обединети нации во Република Северна Македонија – UND www.mk.undp.org **: со чии програми и мерки за економски развој на Република Северна Македонија и поддршка на малите и средните претпријатија се обезбедува:**

- ✓ **Промоција на оддржливи вработувања;**
- ✓ **Зајакнување на ефективноста на поддршката;**
- ✓ **Локален развој;**
- ✓ **Добро владеење - испорачување подобри услуги на сите;**
- ✓ **Социјална инклузија - зајакнување на најранливите категории во општеството;**
- ✓ **Енергија и животна средина - осигурување одржлив развој.**

г) Програмата за регионален економски развој в Република Северна Македонија - GIZ RED www.giz.de/en **со тековните билатерални кооперативни активности во Република Северна Македонија фокусирани на: Оддржлив економски раст и Демократизација и граѓанско општество. ГИЗ РЕД Програмата во Република Северна Македонија ја опфати Програма за регионален и локален економски развој (2010 - 2015), програма преку која на регионалните стуктури им се овозможи да планираат, имплементираат и менаџираат комплексни регионални мерки, како и мерки со среднорочно и долгорочно ЕУ финансирање на транспарентен и ефикасен начин.**

4. ЕУ Фондовите кои им се на располагање на жените претприемачи од Општина Струмица овозможуваат континуирана поддршка на развојот на македонската

економија и на самите компании. ЕУ фондовите вклучуваат: Програми на заедниците, Регионални програми за Југоисточна Европа и Национални програми- ИПА Фондови. ЕУ фондовите во кои претприемачките компании од Струмица можат да аплицираат за добивање финансиски и нефинансиски услуги ги вклучуваат следните програми:

ХОРИЗОН 2020 www.ec.europa.eu/programmes/horizon2020

Програма за истражувања и иновации чија основна цел е да се поттикне соработката помеѓу компаниите и истражувачките институции со цел создавање конкурентни производи и конкурентни, иновативни и претприемачки МСП. Програмата Хоризон 2020 се однесува за периодот 2014-2020, има буџет од 79,4 милјарди евра и цели кон истражувања и иновации во индутријата и општеството;

КОСМЕ– Конкуретност на МСП

www.ec.europa.eu/enterprise/initiatives/cosme

КОСМЕ е Програма за конкурентност и иновативност на ЕУ (2014-2020) и претставува компатибилна програма за компаниите (со финансиските инструменти и МСП инструментот). Главни цели на КОСМЕ програмата се:

- ✓ **Пристап до финасии за мали и средни компании;**
- ✓ **Нови услуги за мали и средни компании;**
- ✓ **Претприемачка култура;**
- ✓ **Одржлива конкуретност на ЕУ бизнисот;**
- ✓ **Интернационализација на мали и средни компании и подобрување на пристапот на ЕУ пазари;**

ПРОГРЕС+(www.ec.europa.eu/**) е програма за вработување и создавање квалификуван кадар, програма која им овозможува на претприемачките компании од областа на социјалното претприемништво можност за градење на капацитетите на вработените;**

Лајф+ www.ec.europa.eu/environment/life/funding/lifeplus **:Програма за заштита на животната средина на која главен таргети се компании кои превземаат мерки за заштита на животната средина.**

5. Национални програми за поддршка на мали и средни компании:

Во Република Северна Македонија постојат и неколку програми кои нудат директна поддршка на претприемачките бизниси од Југоисточен плански регион. Овие програми се финансирани од страна на Буџетот на Република Северна Македонија и вклучуваат:

- ✓ **Програма за рурален развој на АПРЗ која предвидува средства за изградба на хотелски објекти во рурални средини (50% грант, средства до 400.000 евра);**
- ✓ **Програма за конкуретност, иновации и претприемништво која нуди средства за воведување на ХАСАП систем до 5.000 евра;**
- ✓ **Програмазапромоција и поддршка на туризмот која нуди средства за:подготвување, печатење и дистрибуција на печатен промотивен материјал; учество на туристички саеми; билборд кампањи и реклами во печатени медиуми; користење на социјални мрежии промоција на веб.**

6. Комерцијални банкикои имаат филијали во југоисточен планскирегон:

- ✓ **НЛБ банка А.Д. Скопје (www.nlb.com.mk)**
- ✓ **Охридска банка А.Д. Скопје (www.ohridskabanka.mk)**
- ✓ **Комерцијална банка А.Д. Скопје(www.kb.com.mk)**
- ✓ **Стопанска банка А.Д. Скопје (www.stb.com.mk)**
- ✓ **ПроКредит банка А.Д. Скопје (www.procreditbank.com.mk)**
- ✓ **Халк банка А.Д. Скопје (www.halkbank.mk)**
- ✓ **Уни банка А.Д. Скопје (www.unibank.com.mk)**
- ✓ **Шпаркасе банка А.Д. Скопје (www.sparkasse.mk)**
- ✓ **Централна кооперативна банка А.Д. Скопје (www.ccbank.mk)**
- ✓ **Еуростандард банка А.Д. Скопје (www.eurostandard.com.mk)**
- ✓ **Капитал банка А.Д. Скопје (www.capitalbank.com.mk)**
- ✓ **Силк Роуд банкаА.Д. Скопје(www.silkroadbank.com.mk)**
- ✓ **Стопанска банка А.Д. Битола (www.stbbt.mk)**
- ✓ **ТТК банка А.Д. Скопје (www.ttk.com.mk)**

Фонд за иновации и технолошки развој(ФИТР) https://fitr.mk/

Фондот за иновации и технолошки развој ги поттикнува иновациите преку обезбедување дополнителни извори за финансирање на иновациите со помош на следните инструменти:

- ✓ ***Кофинансирани грантови за старт-ап, спин-оф трговски друштва и иновации*, инструментот наменет за финансирање на новоосновани, микро, мали и средни компании и претприемачките компании од областа на социјалното претприемништво (не постари од 6 години) –„старт-ап“ и „спин-оф“ претпријатија, во доминантна сопственост на македонски државјани (50,1% или повеќе), кои имаат иновативна идеја во фаза на „потврден концепт“ со солидно очекување за комерцијализација.**
- ✓ ***Кофинансирани грантови и условени заеми за комерцијализација на иновации* кофинансирани грантови за трансфер на технологии, со цел поттикнување на зголемување на истражувањето и развојот во приватниот сектор, охрабрување на соработката помеѓу приватниот сектор и високообразовните инаучни установи, како и останати форми на соработка за комерцијализација на иновации.**
- ✓ ***Кофинансирани грантови за мали и средни претпријатија со тенденција на брз пораст („Газели“).* Целта на овој Инструмент е да се обезбеди финансиска поддршка за технолошки развој на мали и средни претпријатија со тенденција на брз пораст во насока да станат „Газели“. Преку овој Инструмент се обезбедува финансирање до 30% (триесет проценти) од вкупниот буџет на инвестициски проект, но не повеќе од 10.000.000,00 денари (десет милиони денари) по апликант. Преостанатиот износ од најмалку 70% (седумдесет проценти) од вкупниот буџет за проектот треба да бидат обезбедени од апликантот.**
- ✓ ***Кофинансирани грантови за микро претпријатија*: Целта на овој Инструмент е да се обезбеди финансиска поддршка за технолошки развој на микро претпријатија. Преку овој Инструмент се обезбедува финансирање до 30% (триесет проценти) од вкупниот буџет на инвестициски проект, но не повеќе од 5.000.000,00 денари (пет милиони денари) по апликант. Преостанатиот износ (strumica.gov.mk) однајмалку**

70% (седумдесет проценти) од вкупниот буџет за проектот треба да бидат обезбедени од апликантот.

- ✓ ***Кофинансирани грантови за подобрување на иновативноста*. Целта на овој Инструмент е да се обезбеди финансиска поддршка за развој и примена на иновативни решенија на претпријатија. Преку овој Инструмент се обезбедува финансирање до 70% (седумдесет проценти) од вкупниот буџет на инвестициски проект, но не повеќе од 20.000.000,00 денари (дваесет милиони денари) по апликант. Преостанатиот износ од најмалку 30% (триесет проценти) од вкупниот буџет за проектот треба да бидат обезбедени од апликантот.**

10. Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството (АПРЗ) преку системот на давање советодавни услуги на земјоделските стопанства има за цел да овозможи трансфер на знаења и информации, како и нивна имплементација кај земјоделските стопанства во насока на подобрување на квалитетот и квантитетот на земјоделското производство со економска оправданост, конкурентност на македонските пазари во ЕУ и пошироко, одржлив развој на земјоделството во руралните подрачја, како и поддршка во развојот и реализацијата на аграрната политика со одржување на база на податоци од земјоделски стопанства преку теренски посети. АПРЗ е директно одговорна за ИПАРД фондовите, кои задолжително се трошат по утврдените мерки во ИПАРД Програматаза:

- ✓ **Мерка 101 - Инвестиции во земјоделските стопанства за нивно преструктуирање и надградба до стандардите на Европскатаунија;**
- ✓ **Мерка 103 - Инвестиции во преработката и пласман на земјоделските и земјоделско-прехранбените производи за нивно преструктуирање и надградба до стандардите на Европската унијаи**
- ✓ **Мерка 302 - Инвестиции за диверзификација и развој на руралните економски активности.**

11. Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој (АФПЗРР) www.ipardpa.gov.mk

АФПЗРР овозможува ефикасно управување со финансиските средства како од Буџетот на Република Северна Македонија, така и со средствата од претпристапната помош на ЕУ наменети за руралниот развој.

Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развојги вклучува следните сектори кои се директно поврзани со претпристапната помош на Европската унија за рурален развој:

8. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

8.1 Мониторинг

Со мониторинг ќе се овозможи да се следи импллементацијата на стратегијата како и да се соберат податоци и информации за анализа и поврзување на истите преку кои ќе следи напредокот на развојот на регионот како и иплелемнтацијата на стратегоијата и ќе се мерат ефектите од имплементацијата на аактивностите кои ќе се креираат со Акциониот план.

Мониторингот и евалуацијата се инструменти за подобрување на јавното учество во процесот на спроведување на стратегијата; и работата на тимот.

Мониторингот ќе се користи со цел да се прати развојот на регионалните претриемачки активности и перформанси.

Следењето на спроведувањето на Регионалната стратегија за женско претриемништво ќе биде направено од страна на Националната платорма за женско претриемништво и дискутирано и документирано во највисокото тело на Платформата со цел директно да ги информира претставниците на општините во однос на тоа како да се подобри спроведувањето на Регионалната стратегија за женско претриемништво, како и да се надгради нејзината содржина. За таа цел општините ќе ги обезбедат сите информации анализи и податоци во однос на спроведувањето на Регионалната стратегија за женско претриемништво како и ефектите од нејзиното спроведување. Врз основа на спроведениот мониторинг, по две години се предлага нејзина ревизија во однос на препораките од анализата и податоците за напредокот во спроведувањето на Регионална стратегија за женско претриемништво . Исто така имплемнтацијата ќе биде поддржана и со Креираните Локални совети за женско претриемништво и преку нивните креирани програмски актови за дејствување.

8.2 Евалуација

Регионлчаната стратегија за женско претриемништво на Југоисточен Плански регион и Акциониот план ќе подлежи на оценувања и проверки. Мерењето на успешноста и анализата на предизвиците и добрите практики ќе помогне при обезбедување информации за проверките и ќе придонесе за систематско и постојано подобрување во рамките напроцесот на имплементацијата.

9. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АДВОКАСИ АЛАТКИ ЗА ЗАСТАПУВАЊЕ И ЗА ПРОМОВИРАЊЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ПЛАТФОРМА ЗА ЖЕНСКО ПРЕТПРИЕМНИШТВО

9.1 ADVOCACY ДЕФИНИРАЊЕ

Застапувањето е збир на организирани активности дизајнирани да влијаат врз политиките и активностите на другите за да се постигнат промени.

• Застапувањето може да се користи за демократизирање и промена на процесите на донесување одлуки за подобро да им служи на маргинализираните поединци или групи, (особено оние кои првично беа исклучени од политиките и поддршката со цел да се осигура дека промените се градат околу акција.

• Феминистичкото застапување, особено, ги оспорува нееднаквите односи на родова моќ и ја доведува во прашање распределбата и контролата на ресурсите, моќта за одлучување и моќта на поставување агенда и одредување приоритети

.• Застапувањето игра клучна улога во прераспределбата на приоритетите и ресурсите и зајакнувањето на информираното донесување одлуки за подобро да се одговори на потребите на женското претриемништво

Со започнувањето на импллемнтацијата на локалната координаторка на Националната палтформа за женско пшретриемништво Ксенија Вангелова беше креиран Акциониот план со алатките за застапување за да се олеснат конкретни активности што секој може да ги преземе за поддршка на платформата

10 . АКЦИОНЕН ПЛАН И СОДРЖИНИ

Акцискиот план вклучува:

1. Определување на група заинтересирани страни.

2. Преглед на препораките.

3. Разгледување на можностите и предизвиците за промени

4. Започнување на разговори во заедницата организирање на посета на засегнатите страни, инфо состаноци и потпишување на декларации за вклучување во NPWE

5. Идентификување на други организации со истомисленици кои можат да се усогласат и колективно да изградат поддршка за целните препораки.

6. Обезбедете обука за засегнатите страни за тоа како да ги унапредат промените во политиките.

7. Организација на кампањи за односи со јавноста и социјалните медиуми преку кои ќе се промовираат настаните кои ги засилуваат пораките на другите застапници и ги

означуваат WE и ги зајакнуваат жените на социјалните медиуми и ги поддржуваат напорите за застапување

10.1 СОЗДАВАЊЕ ПОЛИТИКИ И ЦЕЛИ ВОДЕНИ ОД ПОЛИТИКИ ИЦЕЛИ

(Локалните самоуправи можат да воспоставаат политики што се обидуваат да одговорат на специфичните потреби на сите жени претприемачи)

Оваа активност беше поддршка со Креирање совети за женско претприемништво со конкретни цели за зајакнувае на жанското претриемништво

Останатите активности што беа реализирани беа реализирани со посета на повеќе општини и отпочнување соработка, најпрво со потпишување на декларации за вклучување на платформата за женско претприемништво, со вклучување на раководителите на секторите за економски локален развој, како и со вклучување на претставници од комисиите за родова еднаквост и советници од Советите на општините. (Општини Струмица, Босилово, Василево, Радовиш, Ново Село, Валандово

10.2 ПРИСТАП ДО ИНФОРМАЦИИ, ВЕШТИНИ И ЗНАЕЊЕ ГРАДЕЊЕКАПАЦИТЕТИ:

како да се зголемат можностите за жените да развијат претприемачки вештини и компетенции

Локалните самоуправи играат улога во осигурувањето дека образованието на младите вклучува информации за претприемништвото, вклучувајќи ги и деловните стратегии и дигиталната и финансиската писменост. Со едукација на младите, локалните самоуправи можат да се погрижат родовата поделба на претприемништвото рано да се елиминира.

Локалниот координатор на НПЖП за Југоисточниот плански регион Ксенија Вангелова учествуваше на Форумот на заедниците на општина Струмица како и на Комисијата за образование на општина Струмица, каде имаше можност да ги запознае засегнатите страни во општината како како и образовните институции со целите и активностите на Националната платформа за женско претприемништво.

10.3 ПРИСТАП ДО МРЕЖИ ЗА РАЗВОЈ НА БИЗНИСИ ВОДЕНИ ОД ЖЕНИ преку Националната платформа за женско претприемништво

Работа со граѓанското општество и приватниот сектор за овозможување на виртуелните простори за жените да ги развијат своите мрежи за унапредување како и развој на економските можности. Преку механизмите за грантови и јавно-приватните партнерства, локалните власти можат да го финансираат создавањето на мрежи за женско претприемништво и во физички и во виртуелни простори. Овие мрежи ќе им овозможат на жените да споделуваат ресурси, да се обединат за да влијаат на промената на политиките и да интегрираат повеќе жени добавувачи во нивните сопствени синџири на

снабдување. Жените претприемачи треба да се охрабрат да се приклучат на женските деловни здруженија за да учествуваат во програмите за менторство и обука. Во овие организации/платформи може да се вклучи и да им се даде пристап до пробоно професионални услуги. Лидерите на индустријата можат да се поврзат со женските деловни здруженија за да споделат и да стекнат знаење.

При посетата на општините како и средбата со градоначалниците беа дадени гаранции за обезбедување на простори од страна на општините кои ќе ги користат Советите за женско претприемништво, како и простори кои ќе овозможат вмрежување на повеќе жени претприемачи.

10.4 СОЗДАВАЊЕ НА ПОВОЛНИ УСЛОВИ ОДНОСНО СРЕДИНА КАКО И ПОДОБРЕНА СОРАБОТКА МЕЃУ ЗАСЕГАНИ СТРАНИ

Граѓанското општество е уникатно позиционирано да ја поттикнува соработката меѓу групите засегнати страни од различни сектори и различни региони, како и јавниот и приватниот сектор. Зголемената соработка меѓу академијата, деловните здруженија и другите застапници (ГО) може да поттикне промена на политиката преку употреба на увиди водени од истражување и базирани на докази. Исто така, може да го подобри следењето на напредокот кон родовата еднаквост и економското зајакнување на жените, со детално испитување на ненамерно (ре)продуцираниот и широко споделен поим за претприемништво во кој доминира машкиот пол.

Зголемената соработка ќе овозможи да го поддржат пристапот на жените до менторство и да ги поврзат новите старт-ап со успешни жени претприемачи и бизнис лидери. Граѓанското општество може да работи меѓу групите засегнати страни за да развие сеопфатно мапирање на локални, регионални и меѓународни чинители посветени на унапредување на женското претприемништво. Ова не само што води до разбирање на постоечките засегнати страни, туку и разбирање на интеракциите меѓу нив.

Во контекст на оваа активност беа склучени меморандуми со повеќе невладини организации (ГО) кои исто така потпишаа декларации за пристапување кон Националната платформа за женско претприемништво како и поддршка на женското претприемништво.

10.5 ПРИСТАП ДО ИНФОРМАЦИИ, ПОДДРШКА НА ВЕШТИНИ И ЗНАЕЊЕ КАКО И ГРАДЕЊЕ НА ВЕШТИНИ

Приватниот сектор може да поддржи иницијативи за менторство и обука во заедницата преку споделување на својата експертиза и техничко знаење во области како што се финансиската писменост, дигиталните вештини и меките вештини.

Големите мултинационални компании често развиваат програмирање што ги зајакнува пазарите каде што работат. Сепак, тука постои и можност да се поттикне приватниот сектор да го финансира развојот на програми за обука кои се насочени кон жените претприемачи преку иницијативи за вклучување во заедницата. Програмите кои се фокусираат на образование за финансиска писменост, развој на дигитални вештини и меки вештини поврзани со лидерство и презентација, обезбедуваат значителна вредност.

Поголемите фирми можат да им дадат приоритет на иницијативите за трансфер на вештини, споделување ресурси и евтини или про боно деловни производи за сите жени претприемачи како дел од нивните иницијативи за градење заедница. Оваа обука се надоврзува на основните вештини за дигитална писменост, осигурувајќи дека жените имаат знаење што ќе им помогне да го развијат нивниот бизнис. Поголемите фирми, исто така, можат да користат групи на ресурси за вработени за да се поврзат со локалните претприемачи, помагајќи им да ги споделат своите вештини и експертиза со други бизниси. Во некои случаи, компаниите често ги споделуваат своите капацитети или обезбедуваат пристап до неискористен простор за жените претприемачи. Партнерствата со повеќе засегнати страни меѓу корпорациите, женските деловни здруженија, инкубаторите и акцелераторите, локалните власти и меѓународните трговски организации би можеле да работат кон заедничка цел за промовирање на дигиталното вклучување на жените. Приватниот сектор може да обезбеди жените да бидат регрутирани и задржани во лидерски улоги кои за возврат, може да им понуди на жените претприемачки модели за улоги, како и пристап до успешни деловни жени како ментори. Компаниите потоа можат да го идентификуваат и документираат влијанието на нивните напори за градење капацитети.

За таа цел беа спроведени информативни активности и средба со повеќе жени претприемачи кои можат да инвестираат во поддршка на жените претприемачи како и да се вклучат во советите за жени претприемачи во рамките на општините, преку креирање политики и нудење обуки и споделување знаење.

11. ПРЕПОРАКИ

ПРИСТАП ДО ПАЗАРИТЕ И ВКЛУЧУВАЊЕ НА ДОБАВУВАЧИТЕ: Локалните самоуправи можат да ја поддржат различноста на добавувачите, вклучително и преку мали бизниси и програми за јавни набавки, за поддршка на жените. Градењето еластични и инклузивни синџири на вредности е составен дел за унапредувањето на малите бизниси предводени од жените.

• Да ја користат нивната куповна моќ за да ги унапредат родово одговорните политики за набавки и да ја поттикнат употребата на клаузули за родова еднаквост во јавните договори, вклучувајќи ги критериумите за евалуација на понудите и договорите за финансирање.

• Користетење на ЛС за ЖП како рамка за оценување и купување од компании посветени на родовата еднаквост и зајакнување на жените.

• Развој и имплементирајње цели или квоти за извори од мали бизниси предводени од жени во јавните набавки и обезбедување програми за обука за жените да научат како да одговараат на потенцијалните договори и поднесуваат ефективни предлози.

• Подигнување на свеста за родово одговорни набавки и настани за поддршка, како што се настани „запознајте го купувачот", можности од бизнис до бизнис (B2B) и настани за јавни набавки со МСП предводени од жени, и на локално и на меѓународно ниво.

• Создадавање родово одговорни пристапи приспособени за микро, мали и средни претпријатија (ММСП) предводени од жени и обезбедување услови за насочување на ММСП преку синџирите на снабдување.

Јавниот сектор, исто така, може да бара или да ги охрабри примарните добавувачи да набавуваат од бизниси предводени од жени како подизведувачи и да ги охрабри да обезбедат менторство и друга поддршка за развојните вештини на добавувачите.